

TA'LIM JARAYONINING QONUNIYATLARI VA TAMOYILLARI.DARS TA'LIMNI TASHKIL ETISHNING ASOSIY SHAKLI

Karimova Gulnoza

To`rayeva Zebo

Termiz davlat pedagogika instituti talabalari

karimovagulnoza@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada ta'lim jarayonining pedagogik qonuniyatlari va tamoyillari hamda darsning ta'limni tashkil etishdagi yetakchi shakl sifatidagi o'rnini ilmiy-nazariy jihatdan yoritilgan. Ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlovchi obyektiv bog'lanishlar, asosiy tamoyillar va darsning didaktik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Maqola zamonaviy ta'lim amaliyotida darsni takomillashtirish masalalariga metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim jarayoni, qonuniyat, tamoyil, dars, didaktika, pedagogik jarayon.

Kirish

Ta'lim jarayoni jamiyat taraqqiyotining muhim omili bo'lib, shaxsning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishga qaratilgan murakkab pedagogik tizimdir. Ushbu jarayon ma'lum qonuniyatlari va tamoyillar asosida tashkil etilgandagina samarali natija beradi. Ayniqsa, dars ta'limni tashkil etishning asosiy shakli sifatida ta'lim jarayonida markaziy o'rin egallaydi. Shu bois ta'lim qonuniyatlari, tamoyillari va darsning pedagogik mohiyatini ilmiy asosda tahlil qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

1. Ta'lim jarayonining qonuniyatlari

Ta'lim jarayonining qonuniyatlari — bu ta'lim jarayonida muntazam ravishda namoyon bo'ladigan, barqaror va obyektiv pedagogik bog'lanishlardir. Ular ta'lim jarayonining rivoji va samaradorligini belgilaydi.

Ta'lim jarayonining asosiy qonuniyatlariga quyidagilar kiradi:

1. Ta'limning ijtimoiy ehtiyojlar bilan bog'liqligi;
2. Ta'lim va tarbiyaning uzviy birligi;
3. Ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi faoliyatining o'zaro bog'liqligi;
4. Ta'lim mazmuni, metodlari va shakllarining o'zaro uyg'unligi;
5. Ta'lim jarayonida yosh va individual xususiyatlarni hisobga olish qonuniyati.

Mazkur qonuniyatlar ta'lim jarayonining ilmiy asosda tashkil etilishini ta'minlaydi

2. Ta'lim jarayonining tamoyillari

Ta'lim tamoyillari — bu ta'lim jarayonini tashkil etishda amal qilinadigan asosiy didaktik qoidalar bo'lib, ular qonuniyatlarning amaliy ifodasidir.

Asosiy ta'lim tamoyillari quyidagilardan iborat:

- ilmiylik tamoyili;
- tizimlilik va izchillik tamoyili;
- onglilik va faollik tamoyili;
- ko'rgazmalilik tamoyili;
- mustahkamlik tamoyili;
- ta'limning hayot bilan bog'liqligi tamoyili;
- individual va differensial yondashuv tamoyili.

Ushbu tamoyillarga rioya qilish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

3. Dars — ta'limni tashkil etishning asosiy shakli

Dars — bu o'qituvchi rahbarligida ma'lum vaqt davomida, doimiy o'quvchilar guruhi bilan olib boriladigan ta'lim jarayonining asosiy tashkiliy shaklidir. Darsda ta'limning maqsadi, mazmuni, metodlari va vositalari uzviy birlashadi.

Darsning asosiy belgilari quyidagilardan iborat:

- aniq belgilangan vaqt (45 daqiqa);
- doimiy o'quvchilar tarkibi;
- ma'lum o'quv reja va dasturga asoslanishi;
- o'qituvchi rahbarligida olib borilishi.

4. Darsning tuzilishi va turlari

4.1. Darsning asosiy bosqichlari

Dars odatda quyidagi bosqichlardan iborat bo'ladi:

1. Tashkiliy qism;
2. O'tilgan mavzuni takrorlash va tekshirish;
3. Yangi bilimlarni bayon etish;
4. Mustahkamlash;
5. Baholash;
6. Uyga vazifa berish.

4.2. Dars turlari

Pedagogik amaliyotda darsning quyidagi turlari farqlanadi:

- yangi bilim beruvchi dars;
- mustahkamlash darsi;
- takrorlash va umumlashtirish darsi;
- nazorat darsi;
- aralash dars.

5. Zamonaviy ta'limda darsning ahamiyati

Bugungi kunda dars kompetensiyaga asoslangan yondashuv asosida tashkil etilmoqda. Interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va innovatsion pedagogik yondashuvlar dars samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Ta'lim jarayonining qonuniyatlari ushbu jarayonda yuzaga keladigan obyektiv va barqaror bog'lanishlarni ifodalab, pedagogik faoliyatning ilmiy asosini tashkil etadi. Ushbu qonuniyatlarga tayangan holda ishlab chiqilgan ta'lim tamoyillari esa o'qituvchi faoliyatini yo'naltiruvchi muhim didaktik mezon vazifasini bajaradi.

Ta'lim jarayonida ilmiylik, tizimlilik va izchillik, ongliklik va faollik, ko'rgazmalilik, mustahkamlik hamda ta'limning hayot bilan bog'liqligi tamoyillariga amal qilish o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini puxta shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilgan ta'lim jarayoni ularning intellektual rivoji va mustaqil fikrlash qobiliyatini yuksaltirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Dars esa ta'limni tashkil etishning asosiy va yetakchi shakli sifatida ta'lim jarayonining markazida turadi. Darsda ta'limning maqsadi, mazmuni, metodlari va vositalari uzviy uyg'unlashib, o'quvchilarning bilish faoliyati tizimli ravishda boshqariladi. To'g'ri rejalashtirilgan va zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilgan dars o'quvchilarda nafaqat bilimlarni egallash, balki ularni amaliyotda qo'llash, tahlil qilish va umumlashtirish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

Bugungi kunda kompetensiyaga asoslangan ta'lim sharoitida darsning mazmuni va tuzilishini takomillashtirish, interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish ta'lim sifatini oshirishning muhim omiliga aylanmoqda. Shunday ekan, ta'lim jarayonining qonuniyatlari va tamoyillariga tayangan holda tashkil etilgan zamonaviy darslar barkamol, raqobatbardosh va ijtimoiy faol shaxslarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ta'lim jarayonining qonuniyatlari va tamoyillari pedagogik faoliyatning ilmiy asosini tashkil etadi. Dars esa ta'limni tashkil etishning asosiy va yetakchi shakli sifatida ta'lim jarayonining markazida turadi. Ta'lim qonuniyatlari va tamoyillariga tayangan holda tashkil etilgan zamonaviy dars o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini samarali rivojlantirishga xizmat qiladi

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Komenskiy Ya.A. *Buyuk didaktika*.
2. Pedagogika. Oliy ta'lim muassasalari uchun darslik.
3. Babanskiy Yu.K. *Ta'lim jarayonini optimallashtirish*.
4. Davlat ta'lim standartlari.
5. Zamonaviy didaktika bo'yicha ilmiy manbalar.